

**ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԴԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ
ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ**

ՏԻԳՐԱՆ ԴԱԶԱՐՅԱՆ

Երևանի պետական համալսարան,
Էլ. *huugk` tigran-ghazaryan@inbox.ru*

DOI: 10.24234/scientific.v1i48.195

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Սույն հոդվածը դիտարկում է ոստիկանության առանցքային դերը սահմանադրական կարգի պահպանման գործընթացում՝ հատկապես քաղաքացիական անհնազանդության պայմաններում: Բոլոր ժամանակներում ու մշակույթներում, երբ հասարակության բողոքներն ու սոցիալական շարժումները դառնում են քաղաքական բախումների տեսանելի արտահայտություն, պետության իրավապահ մարմինները հայտնվում են բարոյական և իրավաբանական բարդ ընտրության առջև՝ պահպանելու հասարակական կարգը, միաժամանակ չխախտելով քաղաքացիական ազատությունները: Հեղինակավոր իրավաբանական ու քաղաքագիտական գործիչները նշում են, որ ոստիկանության գործողությունները, ինչպես ցանկացած ինստիտուցիոնալ միջամտություն, պետք է հարգեն օրենքի գերակայությունը և մարդու իրավունքների պաշտպանության սկզբունքները՝ հատկապես այն ժամանակ, երբ հանրային բողոքի ալիքները ճնշելու փորձերը կարող են հակասել սահմանադրականության էությանը:

Հոդվածի նպատակն է վերլուծել ոստիկանության ինստիտուցիոնալ դերը՝ որպես սահմանադրական կարգի պահպանման երաշխիք քաղաքացիական անհնազանդության պայմաններում՝ Հայաստանի քաղաքական և իրավական համատեքստում: Վերլուծությունը կատարվել է համադրելով տեղական փորձը միջազգային օրինակների հետ՝ բացահայտելով այն մեխանիզմները, որոնք թույլ են տալիս միաժամանակ ապահովել քաղաքացիների ազատությունները և պետության կայունությունը: Հոդվածում քննվում է, թե ինչպես է ոստիկանությունը հանդես գալիս որպես սահմանադրական կարգի պաշտպան՝ միաժամանակ պահպանելով հանրային կարգը և չխախտելով մարդու հիմնարար իրավունքները: Հոդվածի հիմնական եզրահանգումն այն է, որ ոստիկանության ինստիտուցիոնալ վերակազմավորումը և հաշվետվողականության մեխանիզմների

ամրապնդումը հնարավորություն են ստեղծում համադրել սահմանադրական կարգի պաշտպանությունն ու քաղաքացիական ազատությունների պահպանումը:

Քանալի բառեր՝ սահմանադրական կարգ, ինստիտուցիոնալ երաշխիք, քաղաքական կայունություն, մարդու իրավունքներ, պետական ինստիտուտներ, ժողովրդավարություն, հաշվետվողականություն:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ժամանակակից ժողովրդավարական պետություններում սահմանադրական կարգի կայունությունը հանդիսանում է ոչ միայն պետականության պահպանման նախապայման, այլև քաղաքացիական հասարակության զարգացման հիմք: Այս համատեքստում ոստիկանության դերը որպես սահմանադրական կարգի պահպանության ինստիտուցիոնալ երաշխիք առանձնահատուկ կարևորություն է ստանում հատկապես քաղաքացիական անհնազանդության իրավիճակներում, երբ խախտվում է հասարակական կարգի ու իրավական պետության նուրբ հավասարակշռությունը: Քաղաքացիական անհնազանդությունը որպես քաղաքացիական ակտիվության ձև՝ մի կողմից արտահայտում է քաղաքացիների իրավունքը՝ արտահայտելու իրենց դժգոհությունը իշխանությունների վարքագծի նկատմամբ, իսկ մյուս կողմից՝ կարող է սպառնալիք հանդիսանալ սահմանադրական ինստիտուտների գործունեության շարունակականության համար: Այս երկակի բնույթը պահանջում է հավասարակշռված և իրավաչափ արձագանք պետական մարմինների կողմից, որտեղ առանցքային դերակատարություն ունի ոստիկանությունը:

Հայաստանում 2018 թվականի Թ-ավշյա հեղափոխությունից և դրան հաջորդած քաղաքական փոփոխություններից հետո քաղաքացիական անհնազանդության դրսևորումներն ավելի հաճախակի են դարձել՝ ընդհուպ համակարգային ճգնաժամի բնույթ ստանալով: Այդ դրսևորումներում ոստիկանության վարքագիծը հաճախ հայտնվում է քննադատության կենտրոնում՝ մի կողմից իրավունքի գերակայության ապահովման, մյուս կողմից բողոքող քաղաքացիների հիմնարար ազատությունների սահմանափակման տեսանկյունից: Այս իրավիճակը առաջացնում է կարևոր տեսական և պրակտիկ հարցադրումներ. ի՞նչ սահմաններում է ոստիկանությունն իրավասու միջամտել անհնազանդության գործողություններին, ինչպե՞ս կարող է պահպանել սահմանադրական կարգը՝ միաժամանակ չվնասելով ժողովրդավարության հիմքերը:

ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Այս հոդվածում կիրառվել են համակցված հետազոտական մեթոդներ, որոնք ապահովել են ոստիկանության դերի և սահմանադրական կարգի պահպանման գործընթացի բազմակողմանի վերլուծություն:

Ներկա հետազոտության նպատակների և խնդիրների կատարումն իրականացվել է հետևյալ մեթոդների միջոցով՝

- **վերլուծական մեթոդ**՝ իրավական և քաղաքական փաստաթղթերի, օրենքների և վարչական կանոնակարգերի ուսումնասիրության համար,
- **համեմատական մեթոդ**՝ տարբեր երկրների ոստիկանության փորձերի համադրության և համեմատության նպատակով,
- **հետևողականության մեթոդ**՝ ոստիկանության գործունեության և հասարակական արձագանքների շղթայական կապերի ուսումնասիրության համար:

Այս մեթոդների համադրմամբ հետազոտությունն ապահովում է թեմայի համապարփակ և նուրբ վերլուծություն՝ հնարավորություն ընձեռելով ընդգծել ոստիկանության դերը սահմանադրական կարգի պահպանության և քաղաքական կայունության ամրապնդման գործում:

ՔՆՆԱՐԿՈՄ

Սահմանադրական կարգը պետության իրավաքաղաքական կառուցվածքի հիմքն է՝ ներառելով ժողովրդավարության սկզբունքները, պետական իշխանության ճյուղավորման համակարգը, քաղաքացիական իրավունքների ու ազատությունների երաշխիքները: Սահմանադրական կարգի պաշտպանությունը պահանջում է ոչ միայն նորմատիվ հիմքեր, այլև ինստիտուցիոնալ մեխանիզմների գործարկում: Ոստիկանությունը, որպես իրավապահ համակարգի առանցքային օղակ, իրավական մանդատ ունի հասարակական կարգի պահպանման և սահմանադրական կարգին սպառնացող վտանգների չեզոքացման համար:

ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածը սահմանում է՝ պետական մարմինները և պաշտոնատար անձինք պարտավոր են գործել Սահմանադրությանը համապատասխան (ՀՀ Սահմանադրություն, 2015), իսկ ոստիկանությունը գործում է այս սկզբունքի տրամաբանությամբ՝ հավասարակշռելով պետական ինքնիշխանության պաշտպանությունը և անհատական ազատությունների իրականացումը: Ոստիկանությունը ստիպված է գործել այնպիսի պայմաններում, երբ հսկայական թվով քաղաքացիներ իրենց դժգոհությունը արտահայտում են սահմանադրական իրավունքի շրջանակներում:

Ինչպես նշել է Մաքս Վեբերը, պետությունն է միակ օրինական ուժի մենաշնորհ ունեցողը՝ սահմանների ներսում: Սակայն այս ուժի կիրառման լեգիտիմությունը պայմանավորված է ոչ թե նրա հնարավորությամբ, այլ դրա իրավաչափությամբ՝ իրավունքի գերակայության պայմաններում: Արդյունքում ոստիկանության ցանկացած գործողություն պետք է դիտարկվի ոչ միայն իրավական, այլև քաղաքական և հանրային ընկալման հարթությունում:

«Քաղաքացիական անհնազանդություն» (civil disobedience) տերմինը որպես քաղաքական գաղափարական ուղղություն լայնորեն շրջանառության մեջ է դրվել ամերիկացի գրող և մտածող Հենրի Դեյվիդ Թորոյի կողմից 1849 թվականին հրատարակված իր նշանավոր էսսեում՝ “Resistance to Civil Government”, որը հետագայում առավել հայտնի դարձավ որպես քաղաքացիական անհնազանդություն (Civil Disobedience):

Թորոն, արձագանքելով իր ժամանակի քաղաքական անարդարություններին՝ մասնավորապես՝ Ամերիկայի կողմից Մեքսիկայի դեմ պատերազմին և ստրկատիրական համակարգին, հանդես եկավ տեսությամբ, ըստ որի «մարդն առավել բարձր պետք է հաշվետու լինի բարոյական արդարությանը, քան՝ կառավարությանը»:

Թորոյի ազդեցությունը զգալի է եղել ոչ միայն ԱՄՆ-ում, այլև համաշխարհային ազատագրական շարժումների մեջ: Մասնավորապես՝ Մահաթմա Գանդին Թորոյի աշխատանքը համարում էր իր ոչ բռնի պայքարի փիլիսոփայության հիմքերից մեկը: Գանդին քաղաքացիական անհնազանդությունը վերածեց ոչ թե պարզապես քաղաքական մարտավարության, այլ՝ կյանքի ամբողջական փիլիսոփայության: Նրա կողմից ձևակերպված **սատյագրահա** (հնդ.՝ սատյա՝ «ճշմարտություն» + ագրահա՝ «կաշեկ») գաղափարը ենթադրում էր ճշմարտության, բարոյականության և ոչ բռնության վրա հիմնված պայքար, որտեղ անհնազանդությունը ոչ թե դրսևորում է ատելություն ընդդեմ իշխանության, այլ՝ բողոք արդարության համար՝ սիրո և համբերության միջոցով (King M. L. Jr., 1963):

Գանդին քաղաքացիական անհնազանդությունը կիրառեց բրիտանական գաղութատիրական համակարգի դեմ՝ ընդգծելով, որ ճշմարիտ ուժը (սատյագրախիկ ուժը) մետաֆիզիկական և բարոյական է, ոչ թե ֆիզիկական: Նրա գործունեությունը մասնավորապես ընդգրկում էր.

- **Salt March (Աղի երթ), 1930թ.** – խաղաղ, հրապարակային և զանգվածային արշավ բրիտանական աղի մոնոպոլիայի դեմ (Dalton, 1993):
- **Ոչ բռնության գաղափարի ամրապնդում**՝ որպես ազգային ինքնության ու պայքարի հիմնական գործիք:

Գանդիի մոդելը վերածվեց մի համաշխարհային նախադեպի, որը կիրառվեց ոչ միայն Հնդկաստանի անկախության, այլև տարբեր ազատագրական շարժումների համատեքստում՝ ինչպես Աֆրիկայում, այնպես էլ ԱՄՆ-ում:

ԱՄՆ-ում քաղաքացիական անհնազանդության ամենանշանավոր և բարոյապես արդարացված շարժումների առաջնորդն էր **Մարտին Լյութեր Քինգ կրտսերը**, ով 1950-60-ական թվականներին առաջնորդեց ամերիկյան սևամորթ քաղաքացիների իրավունքների շարժումը: Քինգը տեսականորեն և բարոյապես զարգացրեց Թորոյի և

Գանդիի հիմնադրույթները՝ դրանք ներմուծելով ամերիկյան սահմանադրական մշակույթի մեջ:

Նրա գլխավոր ներդրումներն են՝

- **«Բիրմինգհեմյան բանտից նամակ» (1963)** – քաղաքացիական անհնազանդության փիլիսոփայության տեսական մանիֆեստ, որտեղ Քինգը հիմնավորում է «անարդար օրենքին չհնազանդվելը ոչ թե անօրինականությունն է, այլ՝ բարոյական պարտավորություն» (*Letter from Birmingham Jail, 1963*)
- **Հավասարության և իրավունքի սահմանադրական շեշտադրում** – Քինգը փորձեց ամերիկյան սահմանադրական արժեքները գործնականորեն կիրառել՝ ուղղված ռասայական խտրականության դեմ:
- **Բռնության չզիջելու տրամաբանություն** – Քինգը պնդում էր, որ բարոյական հաղթանակը իրական է միայն այն ժամանակ, երբ պայքարը մնում է խաղաղ և ազնիվ:

Քինգի առաջնորդությամբ քաղաքացիական անհնազանդությունն ապացուցեց, որ հնարավոր է անգամ առավել հակասական և ռեպրեսիվ պայմաններում հասնել համակարգային փոփոխության՝ առանց բռնության, բացառապես հանրային ճնշման և բարոյական դիրքորոշման միջոցով:

Քաղաքացիական անհնազանդությունը ժամանակակից ժողովրդավարության ներսում վերածվել է սոցիալ-քաղաքական պատասխանատվության և հանրային դիմադրության կարևոր գործիքի՝ առանց սահմանադրական շղթաները կտրելու:

Քաղաքացիական անհնազանդությունը կրում է ոչ միայն քաղաքական, այլև իրավաքաղաքական բնույթ: Այն արտահայտում է սոցիալական խմբերի կամ ամբողջ հասարակության՝ որոշ քաղաքական գործընթացների կամ ինստիտուցիոնալ կառույցների հանդեպ հակազդեցությունը: Դրա նպատակն է ստեղծել հանրային ճնշում՝ իշխանությունների որոշումները վերանայելու կամ բարեփոխելու համար:

Քաղաքացիական անհնազանդությունը, սակայն, ունի երկակի բնույթ.

- Մի կողմից այն դրսևորման ձև է՝ սահմանադրորեն երաշխավորված հավաքների, խոսքի, իրազեկման ազատությունների:
- Մյուս կողմից՝ եթե այն ուղղվում է պետական ինստիտուտների լեգիտիմությունը խաթարելուն, պետական իշխանության բռնազավթմանը կամ սահմանադրական կարգի վերափոխմանը՝ առանց սահմանադրական ընթացակարգերի, այն վերածվում է իրավական սպառնալիքի:

Այս համատեքստում է, որ իրավական տեսանկյունից պետք է հստակ սահմանագծել օրինական և ոչ օրինական անհնազանդության ձևերը: Միջազգային իրավունքը՝ մասնավորապես ՄԱԿ-ի Քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների կոմիտեի №37

մեկնաբանությունը, հստակ նշում է, որ խաղաղ հավաքները կարող են պարունակել օրենքի խախտումներ, սակայն դեռևս մնալ խաղաղ, եթե դրանց նպատակն ու մեթոդները ուղղված չեն բռնությանը: Հետևաբար ոստիկանության միջամտությունը պետք է հիմնված լինի այդ դեյիկատ սահմանների ըմբռնման վրա՝ քաղաքական չեզոքությամբ և համաչափության սկզբունքով (*General Comment No. 37*):

Հայաստանի քաղաքացիական անհնազանդության բազմաթիվ դրվագներ բացահայտել են ոչ միայն սահմանադրական կարգի պահպանման վերաբերյալ իրավական մարտահրավերները, այլև իրավապահ մարմինների ինստիտուցիոնալ թերությունները: Ստորև ներկայացված դեպքերը մասնավոր օրինակներ են, որոնք բացահայտում են համակարգային խոցելիությունները:

1. 2008թ. մարտի 1-ի իրադարձությունները.

Նախագահական ընտրություններից հետո ծագած բողոքի գործողությունների նկատմամբ ոստիկանության արձագանքը՝ մահվան դեպքերով, անհամաչափ ուժի կիրառումով և արտակարգ դրության հաստատմամբ, ցույց տվեց ոչ միայն իրավական վերահսկողության բացակայությունը, այլև քաղաքական միջամտությամբ պայմանավորված գործելակերպը: Արդյունքում հասարակության մեջ խորացավ անվստահությունը պետական ինստիտուտների, հատկապես՝ ոստիկանության հանդեպ:

2. 2015թ. «Էլեկտրիկ Երևան» շարժումը.

Բաղրամյան պողոտայում տեղի ունեցած զանգվածային նստացույցները՝ ի պատասխան Էլեկտրաէներգիայի սակագնի բարձրացման, ստացան աննախադեպ հանրային արձագանք: Ոստիկանությունը, չնայած որոշ դեպքերում ցուցաբերած զսպվածությանը, միաժամանակ արձանագրեց լրագրողների նկատմամբ բռնություններ և հավաքների ուժային ցրումներ: Այս դրվագը ևս փաստեց, որ ուժային մարմինները չունեն կայուն մեխանիզմներ՝ իրավունքի գերակայության պահպանման համատեքստում գործելու համար:

3. 2016թ. «Մասնա Ծռեր» զինված խմբի գրավման օրերին ստեղծված շարժումները.

Ոստիկանության գնդի գրավման հետ կապված ճգնաժամը ուղեկցվեց զանգվածային բողոքներով: Ցույցերի ցրման ժամանակ ոստիկանությունը կրկին դիմեց անհամաչափ ուժի կիրառման, իսկ մի շարք ակտիվիստների և լրագրողների նկատմամբ արձանագրվեցին բռնի գործողություններ: Այս իրավիճակը բացահայտեց ոչ միայն օպերատիվ կառավարման բացակայությունը, այլև քաղաքական նպատակահարմարությամբ պայմանավորված ուժի ընտրովի կիրառում:

4. 2018թ. ապրիլ-մայիս ամիսների քաղաքացիական անհնազանդությունը.

Թավշյա հեղափոխության ընթացքում զանգվածային ցույցերը ոստիկանության կողմից

հիմնականում ընթանում էին առանց ուժի գործադրման՝ պայմանավորված քաղաքական վերնախավի ներգործության նվազումով և հանրային հսկողության ուժեղացմամբ: Սա որոշ փորձագետների կողմից դիտարկվում է որպես իրավապահ համակարգի ինստիտուցիոնալ վերաիմաստավորման և մասնակի դե-պոլիտիզացիայի գործընթացի սկիզբ:

Քաղաքացիական անհնազանդության ժամանակ իրավապահ մարմինների արձագանքման մոդելները տարբեր երկրներում զգալիորեն տարբերվում են՝ պայմանավորված օրենսդրական շրջանակներով, ժողովրդավարության մակարդակով և ոստիկանության ինստիտուցիոնալ կառուցվածքով: Ստորև ներկայացված են տարբեր մոդելներ՝ ընդգծելով հիմնական առանձնահատկությունները:

1. Գերմանիա – Դիալոգային մոդել (Dialogpolizei)

Գերմանիայում ոստիկանությունը քաղաքացիական անհնազանդության պայմաններում կիրառում է հաղորդակցման վրա հիմնված մոդել, որը հայտնի է որպես «Dialogpolizei»: Այս մոդելը հիմնված է կանխարգելման, վստահության ձևավորման և ցուցարարների հետ ուղիղ երկխոսության սկզբունքների վրա: Այն նպատակ ունի նվազեցնել լարվածությունը և խուսափել ֆիզիկական ուժի կիրառումից՝ ընդգծելով խաղաղ համակեցության և մարդու իրավունքների հարգման սկզբունքները: Վառ օրինակ է 2010 թվականին Դրեզդեն քաղաքում տեղի ունեցած հակաֆաշիստական բողոքի ակցիան: Այդ ժամանակ «Dresden Without Nazis» քաղաքացիական նախաձեռնությունը կազմակերպեց զանգվածային խաղաղ արգելափակումներ՝ կանխելու նեոնացիստական խմբերի երթը: Ոստիկանությունը, առաջնորդվելով «Dialogpolizei» մոդելով, նախապես կապ հաստատեց ցույցի կազմակերպիչների հետ, համաձայնեցրեց թույլատրելի շրջանակները և մեծ մասամբ զերծ մնաց բռնի միջամտությունից: Այս մոտեցումը նպատակ է նրան, որ երթն այդպես էլ չկայանա՝ խուսափելով էսկալացիայից և բռնությունից: (France 24. (2010). Protesters stop neo-Nazi rally in Dresden)

2. Ֆրանսիա – Ուժային միջամտության մոդել

Ֆրանսիայում քաղաքացիական անհնազանդության ժամանակ ոստիկանության արձագանքը բնութագրվում է ուժային միջոցների կիրառմամբ, մասնավորապես՝ Compagnies Républicaines de Sécurité (CRS) և Gendarmerie Mobile ստորաբաժանումների միջոցով: Այս մոդելը ներառում է ջրցան մեքենաների, արցունքաբեր գազի, ռետինե փամփուշտների և այլ հատուկ միջոցների օգտագործում՝ ցույցերը ցրելու նպատակով: Կոնկրետ դեպք է «Դեղին բանկոններ» շարժումը՝ 2018 թվականի նոյեմբերին Ֆրանսիայում սկսվեց «Դեղին բանկոններ» (Gilets Jaunes) շարժումը՝ ի նշան բողոքի վառելիքի հարկերի բարձրացման դեմ, որը հետագայում վերաճեց ավելի լայն սոցիալ-տնտեսական պահանջների: Ցույցերի ընթացքում ոստիկանությունը կիրառեց ջրցան մեքենաներ և

արցունքաբեր գազ՝ ցուցարարներին ցրելու համար: Բազմաթիվ դեպքերում արձանագրվեցին ուժի անհամաչափ կիրառման դեպքեր, որոնց հետևանքով ցուցարարներ վիրավորվեցին: (*The Guardian*, 2019):

3. Նորվեգիա, Նիդեռլանդներ – Համագործակցային մոդել

Նորվեգիայում և Նիդեռլանդներում ոստիկանության արձագանքը քաղաքացիական անհնազանդության ժամանակ բնութագրվում է համագործակցային մոդելով, որը ներառում է ոստիկանության, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների և տեղական իշխանությունների միջև ակտիվ համագործակցություն: Այս մոդելը նպատակ ունի կանխարգելել լարվածությունը, խուսափել բռնի միջամտություններից և պահպանել հասարակական կարգը՝ հիմնվելով վստահության և երկխոսության վրա:

2020 թվականի հունիսին Նորվեգիայում տեղի ունեցան «Black Lives Matter» շարժման ցույցեր՝ ի հիշատակ Ջորջ Ֆլոյդի: Ոստիկանությունը համագործակցեց ցուցարարների կազմակերպիչների հետ՝ ապահովելու խաղաղություն և կանխելու բռնի միջամտությունները: Նորվեգիայի ոստիկանության ներկայացուցիչները հանդիպումներ անցկացրեցին ցուցարարների հետ, քննարկեցին երթերի երթուղիները և պայմանավորվեցին անվտանգության միջոցառումների մասին: Այս մոտեցումը նպաստեց ցույցերի խաղաղ անցկացմանը՝ առանց լուրջ միջադեպերի: (*Norwegian Police Directorate*, 2020):

4. Շվեդիա – Կանխարգելման մոդել

Շվեդիայի ոստիկանությունը ցուցարարների հետ հարաբերություններում հիմնականում կենտրոնանում է կանխարգելման վրա: Նրանք ակտիվորեն համագործակցում են տեղական համայնքների, սոցիալական ծառայությունների և քաղաքացիական հասարակության հետ՝ նպատակ ունենալով կանխել լարվածությունը և բռնության զարգացումը: Ոստիկանները անցնում են մարդու իրավունքների և միջմշակութային հաղորդակցության վերապատրաստումներ, իսկ տեղական հանցագործությունների կանխարգելման խորհուրդները մշակում են ռազմավարություններ՝ հանցագործությունների և անկարգությունների կանխարգելման համար (Gustafsson, 2011):

5. ԱՄՆ – Դեկենտրալիզացված, հաճախ բռնի մոդել

ԱՄՆ-ում ոստիկանությունը գործում է նահանգային մակարդակով, և արձագանքները զգալիորեն տարբեր են: Որոշ դեպքերում արձագանքը եղել է անհամաչափ՝ կիրառելով ռետինե փամփուշտներ, ձերբակալություններ:

6. Վրաստան – Հետխորհրդային անցումային մոդել

Վրաստանում բարեփոխումների արդյունքում ոստիկանությունը դարձել է հարաբերականորեն զսպված, սակայն հաճախակի են քաղաքական միջամտության դեպքերը: Դեռևս առկա են ինստիտուցիոնալ թուլություններ:

7. Ռուսաստան – Ճնշող մոդել

Ռուսաստանում ոստիկանությունը գործում է կենտրոնացված և ավտորիտար վերահսկողության ներքո: Ցույցերն արագորեն ցրվում են, կիրառվում են զանգվածային ձերբակալություններ և բռնի միջամտություններ՝ առանց անկախ վերահսկողության: Օրինակ՝ 2021 թվականին Ալեքսեյ Նավալնիի ձերբակալությունից հետո տեղի ունեցած բողոքի ցույցերը ցույց տվեցին իրավապահ մարմինների խիստ արձագանքը (*Human Rights Watch*, 2021);

Ոստիկանությունը պարտավոր է արձագանքել ցանկացած իրավիճակին, որը սպառնում է հանրային անվտանգությանը, պետական և հանրային գույքին կամ անձանց կյանքին և առողջությանը: Սակայն քաղաքացիական անհնազանդության դեպքում այս պարտավորությունը բխվում է իրավունքի և ազատության սահմաններից: Այս իրավիճակում ոստիկանության հիմնական խնդիրը դառնում է ոչ թե «քանդելը», այլ՝ «կառավարելը»: Այստեղ մեծ դեր ունի բանակցային գործառույթը՝ ակտիվ կապի հաստատում քաղաքացիական խմբերի, նախաձեռնությունների և կազմակերպիչների հետ: Կարծում եմ՝ Հայաստանի համար առավել ճիշտ կլինի այս գործելակերպի կիրառումը, որը հաջողությամբ կիրառվում է նաև Նորվեգիայում և Նիդեռլանդներում: Նորվեգիայի ոստիկանությունը ներդրել է դիպլոմատիկ վրա հիմնված ոստիկանական մոդել՝ *Dialogpolitiet*, որի հիմնական նպատակն է խաղաղ հանրահավաքների ժամանակ կանխել բռնությունները՝ անմիջական շփման, վստահության ստեղծման և բաց հաղորդակցության միջոցով: Այս մոդելը կիրառվել է մի շարք մասշտաբային բողոքի ակցիաների ժամանակ՝ ներառյալ իսլամաֆոբ քարոզչության դեմ շարժումները և աշխատավորների հանրահավաքները: Բանակցող ոստիկանները հազնում են քաղաքացիական հագուստ, հանդես են գալիս որպես միջնորդներ՝ հանրային կազմակերպիչների ու ուժային կառույցների միջև: Արդյունքում, բռնության մակարդակն այս հավաքների ժամանակ զգալիորեն նվազել է: Նիդեռլանդներում գործում են բանակցային արձագանքման հատուկ խմբեր՝ **GRO Teams (Gebiedsgebonden Recherche Ondersteuning)**, որոնք համակարգված կերպով շփվում են բողոքի կազմակերպիչների և մասնակիցների հետ՝ նախքան միջոցառման անցկացումը և դրա ընթացքում: Նրանց առաջնային նպատակը խաղաղ գործողությունների շարունակականության ապահովումն է՝ առանց ուժի կիրառման անհրաժեշտության: Նման մոտեցումը կիրառվել է նաև մեծածավալ միջազգային միջոցառումների ժամանակ, օրինակ՝ ԵՄ զագաթնաժողովների ժամանակ ընդդիմադիր շարժումների կառավարումն իրականացնելու համար՝ առանց զանգվածային բռնկումների: Ծվեդիայի մոդելը ևս կարող է կիրառվել Հայաստանում: Ծվեդական ոստիկանությունը մեծ ջանքեր է թափում՝ կանխելու հանցագործությունները մինչ դրանք տեղի ունենալը: Դա ներառում է համապարփակ հետազոտություններ, տվյալների վերլուծություն և ռիսկի

խմբերի բացահայտում: Ոստիկանները պարբերաբար անցնում են վերապատրաստում մարդու իրավունքների, քաղաքացիական ազատությունների և մարդու արժեքների մասին, որպեսզի իրենց գործողություններում ապահովեն իրավական սահմանների և հանդուրժողականության պահպանում: Համայնքային ոստիկանների դերակատարությունն այստեղ կենտրոնացած է բնակչության հետ անմիջական շփման, վստահության կառուցման և խնդիրների վաղ հայտնաբերման վրա: Ոստիկանությունը գործում է բարձր թափանցիկությամբ, որտեղ հասարակությունը հնարավորություն ունի հետևել նրանց աշխատանքին և մասնակցություն ունենալ գնահատման գործընթացներին: Հայաստանում համայնքային ոստիկանությունը դեռ զարգացման փուլում է, ուստի շվեդական փորձը կարող է շատ օգտակար լինել վստահության կառուցման և հանցավորության կանխարգելման արդյունավետ մեթոդների ներդրման համար, ինչպես նաև Շվեդիայի նման համակարգային թափանցիկության ներդրումը կարող է բարելավել ոստիկանության նկատմամբ հանրային վստահությունը:

Միջազգային փորձի համեմատական ուսումնասիրությունը վկայում է, որ ոստիկանության արդյունավետ մոդելը պետք է հիմնված լինի՝ հասարակության հետ վստահելի կապի, իրավունքի գերակայության, կանխարգելման մեխանիզմների, մարդու իրավունքների հարգման վրա, այլ ոչ թե հակառակորդի հետ առճակատման, այլ հասարակության գործընկեր լինելու՝ նպաստելով հանրային խաղաղության և սահմանադրական կայունության պահպանմանը:

Հայաստանում քաղաքացիական անհնազանդությունը հաճախ ուղեկցվում է բարձր լարվածությամբ, ինչը կարող է հանգեցնել բռնության և հասարակական կարգի խախտման: Այսպիսի իրավիճակներում ոստիկանության դերը ոչ միայն իրավակարգի պահպանման, այլև հանրային վստահության ստեղծման հարց է, ինչը հատկապես կարևոր է ժողովրդավարական հասարակություններում, որտեղ քաղաքացիների իրավունքները և ազատությունները բարձր են գնահատվում: Այստեղ բանակցային մոդելի ներդրումը կարող է լինել արդյունավետ միջոց՝ նվազեցնելու հանրային բախումները և ապահովելու սահմանադրական կարգի պահպանությունը:

Այդ նպատակով անհրաժեշտ է ժամանակին իրականացնել կրթական ու օժանդակ ծրագրեր ոստիկանների համար՝ բարելավելու նրանց քաղաքացիական նախաձեռնությունների և բողոքների նկատմամբ ընկալումը:

Բանակցային ոստիկանության մոդելի արդյունավետությունը պայմանավորված է հասարակական կազմակերպությունների, նախաձեռնությունների և քաղաքական միավորների հետ պարբերական կապի հաստատմամբ: Այս համակարգը կարող է զարգանալ միայն այն դեպքում, երբ իշխանությունները պատրաստ կլինեն համագործակցել քաղաքացիական հասարակության հետ և հաշվի կառնեն նրանց

կարծիքները, պահանջները: Բանակցային խմբերի կազմը պետք է լինեն բազմազան, որտեղ ներկայացված են ոչ միայն ոստիկանները, այլև անկախ իրավապաշտպանները և քաղաքացիական ակտիվիստները՝ համատեղ աշխատանքում ունենալով հավասար դերակատարություն: Նման մոդելի ներդրումը պահանջում է ոստիկանության անձնակազմի հատուկ պատրաստվածություն՝ ոչ միայն զանգվածային միջոցառումների անվտանգությունն ապահովելու, այլև հակասություններն արդյունավետ կերպով լուծելու համար: Պատրաստականությամբ պետք է ներառի բանակցություններ վարելու, առճակատումների կառավարման, սոցիալական և մշակութային խտությունների վերաբերյալ կրթություն, ինչպես նաև արտակարգ իրավիճակներում խաղաղություն պահպանելու ռազմավարություններ: Բանակցային մոդելը հնարավորություն կտա՝

1. Ապահովել ավելի քիչ բռնության կիրառություն

Նվազեցնելու ուժի կիրառումը, որը կարող է հանգեցնել արյունահեղության: Ոստիկանության գործառույթները վերաժվում են ոչ թե հակառակորդին «մարելու», այլ «կառավարելու»՝ որպես իրավական կարգի պահպանմանն աջակցող գործիք: Սա նաև նպաստելու է ոստիկանության լեգիտիմության բարձրացմանը:

2. Բարելավել միջազգային համբավը

Հայաստանի արտաքին քաղաքականության տեսանկյունից, ժողովրդավարության բարձր չափանիշների և մարդու իրավունքների պաշտպանության կապակցությամբ այս մոտեցման ներդրումը կարող է նպաստել երկրի միջազգային պատկերի բարելավմանը: Ծարժումների խաղաղ կազմակերպումը և դրանց ընթացքում բռնության նվազումը կարող են դրականորեն անդրադառնալ երկրի իրավապահ համակարգի միջազգային վարկանիշի վրա:

3. Տարբեր ինստիտուտների համագործակցություն

Հնարավոր է ստեղծել համագործակցության մոդել, որտեղ ոստիկանությունը, քաղաքացիական հասարակությունը և տեղական ինքնակառավարման մարմինները կգործեն միասին՝ ժողովրդավարության սկզբունքների հիման վրա, որոնք չեն խախտում քաղաքացիների իրավունքները:

Ոստիկանության լեգիտիմությունն ուղղակիորեն կախված է նրա չեզոքությունից. երբ հասարակությունը վստահ չէ, որ ոստիկանությունն անկախ է քաղաքական ուժերից կամ գործում է որոշակի կուսակցական շահերից ելնելով, ինստիտուցիոնալ վստահությունը քայքայվում է: Հետևաբար ոստիկանության վերակազմավորման և պրոֆեսիոնալացման գործընթացներում առաջնային դեր պետք է ունենա քաղաքական չեզոքության ապահովման մեխանիզմների զարգացումը:

Ոստիկանության կողմից ցանկացած միջամտություն, օրինակ՝ հավաքների ցրում, ձերբակալություններ, սահմանափակումներ, պետք է ունենա իրավական հիմք, բիսի

օրինական նպատակից (օր.՝ հասարակական կարգի պահպանություն) և լինի նվազագույն միջամտություն՝ հիմնված անհրաժեշտության և համաչափության սկզբունքների վրա: Այս սկզբունքները արտացոլված են Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում, օրինակ՝ Oya Ataman v. Turkey գործում, որտեղ դատարանը հստակ նշեց, որ պետությունը պարտավոր է հանդուրժել որոշակի սոցիալական անհարմարություն խաղաղ հավաքների ընթացքում: (European Court of Human Rights. (2006). Oya Ataman v. Turkey, Application no. 74552/01, Judgment of 5 December 2006.)

Ոստիկանության գործունեությունը զանգվածային միջոցառումների ընթացքում պետք է խստորեն համահունչ լինի «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենքի դրույթներին, որոնք երաշխավորում են քաղաքացու իրավունքը՝ ազատորեն և խաղաղ կերպով մասնակցելու հանրային հավաքներին: Օրենքով սահմանված սկզբունքներից է՝ հավաքների նկատմամբ **պետության չեզոքության պարտականությունը**, ինչպես նաև **հավաքների ապահովման և ոչ թե խափանման** պարտավորությունը, ինչը պարտադրում է ոստիկանությանը գործել զուսպ, անաչառ և բացառապես օրենքի շրջանակներում՝ միաժամանակ զերծ մնալով հավաքի մասնակիցների նկատմամբ անհամաչափ ուժ կիրառելուց կամ քաղաքական նպատակահարմարությամբ պայմանավորված միջամտություններից: («Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենք, 2011):

Ոստիկանության արձագանքը խաղաղ ցույցերին պետք է առաջնորդվի միջազգային մարդասիրական և մարդու իրավունքների նորմերով, որոնք պարտադրում են ցուցարարների նկատմամբ կիրառել բացառապես **զսպվածություն և համաչափ ուժ**: Human Rights Watch-ի 2021 թվականի գեկույցը մատնանշում է, որ բազմաթիվ երկրներում ոստիկանության կողմից անհամաչափ ուժի կիրառումներն ու բռնությունները հանգեցրել են մարդու իրավունքների խախտումների, ինչը ընդգծում է ՀՀ ոստիկանության՝ ցուցարարների իրավունքներն ու հավաքների ազատությունը պաշտպանելու անհրաժեշտությունը՝ ըստ միջազգային ստանդարտների (Human Rights Watch, 2021):

Ըստ էության, ոստիկանությունը հանդիսանում է սահմանադրական կարգի պահպանման և քաղաքական կայունության կարևոր երաշխավորը, որի հիմնական գործառույթը հասարակական կարգի ապահովումն է՝ հատկապես քաղաքացիական անհնազանդության և այլ հասարակական մարտահրավերների ժամանակ: Իրականացման ընթացքում ոստիկանությունը պետք է առաջնորդվի օրենքի գերակայությամբ, հարգի մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները՝ պահպանելով գործառնական համաչափության և քաղաքական չեզոքության սկզբունքները: Այս միտումները պահանջում են ոստիկանության ինստիտուցիոնալ կորպորատիվ մշակույթի զարգացում, մասնագիտական հմտությունների բարձրացում և միջազգային լավագույն փորձի արդյունավետ կիրառություն: Միաժամանակ, անհրաժեշտ է ապահովել ոստիկանության

նկատմամբ հասարակական վստահության բարձր մակարդակ՝ ինչը կախված է նրա գործունեության թափանցիկությունից և հաշվետվողականությունից: Այս համատեքստում ոստիկանության դերն ընդգծվում է ոչ միայն որպես ուժային կառույց, այլ նաև որպես ժողովրդավարական հասարակության պահպանման կարևոր ինստիտուտ, որն անհրաժեշտ է զարգացնել և հզորացնել ժամանակակից մարտահրավերներին դիմակայելու համար:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքացիական անհնազանդության երևույթը, որպես ժողովրդավարական հասարակության ինքնաարտահայտման և սոցիալ-քաղաքական ազդեցության գործիք, բնույթով պարադոքսալ է. այն միաժամանակ հանդիսանում է սահմանադրական կարգի սահմաններում գործող իրավունքի իրացման ձև և որոշ պարագայում այդ նույն սահմանադրական կարգի նկատմամբ մարտահրավեր: Հայաստանի պատմական և քաղաքական զարգացումների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ նման իրավիճակներում ոստիկանության դերը դառնում է վճռորոշ ինչպես սահմանադրականության պահպանման, այնպես էլ մարդու հիմնարար ազատությունների պաշտպանման տեսանկյունից:

Ոստիկանության միջամտության լեգիտիմությունը պայմանավորված է ոչ միայն իրավական դրույթներով, այլև քաղաքական չեզոքությամբ, համաչափության սկզբունքով և հանրային վստահության ապահովմամբ: Անցյալի դեպքերը՝ մասնավորապես 2008, 2015, 2016 և 2018 թվականների քաղաքացիական բողոքները, բացահայտել են ինչպես ոստիկանության ինստիտուցիոնալ թերությունները, այնպես էլ իշխանական միջամտության ռիսկերը իրավապահ համակարգի որոշումներում: Դրա հետևանքով հաճախ խաթարվել է հանրության վստահությունը պետական ինստիտուտների նկատմամբ՝ թուլացնելով սահմանադրական կայունությունը: Միջազգային փորձը ցույց է տալիս, որ ոստիկանության առավել արդյունավետ և հասարակության համար ընդունելի արձագանքի համար կարևոր է կիրառել կանխարգելման, համագործակցության և հաղորդակցության մոդելներ: Նորվեգիայի, Նիդեռլանդների և Շվեդիայի օրինակները փաստում են, որ խաղաղ հավաքների ժամանակ ոստիկանության և քաղաքացիների միջև վստահության վրա հիմնված հարաբերությունների ձևավորումը նվազեցնում է հակամարտության էսկալացիայի ռիսկը: Հայաստանի պարագայում անհրաժեշտ է անցում կատարել ուժի կիրառման վրա հիմնված մոտեցումներից դեպի ինստիտուցիոնալ պրոֆեսիոնալիզացիայի և համայնքային համագործակցության մոդելի: Դրա համար հարկավոր է՝

- ոստիկանական համակարգի դե-պոլիտիզացիա,
- մարդու իրավունքների հարցերով մասնագիտական վերապատրաստման համակարգային ներդրում,

- անկախ վերահսկողության մեխանիզմների ամրապնդում,
- քաղաքացիական հասարակության հետ շարունակական երկխոսություն:

Այսօր Հայաստանի համար առաջնահերթ է ոչ միայն սահմանադրական կարգի պահպանման իրավական հիմքերի ամրապնդումը, այլև այդ գործառույթն իրականացնող ինստիտուցիաների լեգիտիմության և հանրային վստահության բարձրացումը: Միայն այդ պարագայում հնարավոր կլինի ձևավորել կայուն ժողովրդավարական համակարգ, որտեղ ուստիկանը հանդես կգա ոչ թե որպես ճնշման գործիք, այլ՝ սահմանադրական կարգի պահպանության իրական երաշխիք:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

- ՀՀ Ազգային ժողով. (2011). «Հավաքների սպաստության մասին» ՀՀ օրենք. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=67136> (17.05.2025).
- ՀՀ Սահմանադրություն. (2015). <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=102510> (17.05.2025).
- Dalton D. (1993). *Mahatma Gandhi: Nonviolent power in action*. Columbia University Press. <https://www.asianstudies.org/wp-content/uploads/mahatma-gandhi-nonviolent-power-in-action.pdf> (15.05.2025).
- European Court of Human Rights. (2006). *Oya Ataman v. Turkey*, Application no. 74552/01. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-78330%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-78330%22]}) (17.05.2025).
- France 24. (2010). *Protesters stop neo-Nazi rally in Dresden*. <https://www.france24.com/en/20100213-protesters-stop-neo-nazi-rally-dresden>(18.05.2025).
- General Comment No. 37 on the right of peaceful assembly (article 21). <https://digitallibrary.un.org/record/3884725?v=pdf> (17.05.2025).
- Gustafsson C. (2011). *Crime prevention in Sweden*. Swedish National Council for Crime Prevention. https://bra.se/download/18.3007d3171926b2914f0453/1728402237450/2024_Crime-prevention-in-Sweden-2024.pdf (18.05.2025).
- Human Rights Watch. (2021, January 25). *Russia: Police detain thousands at pro-Navalny protests*. <https://www.hrw.org/news/2021/01/25/russia-police-detain-thousands-pro-navalny-protests> (18.05.2025).
- Human Rights Watch. (2021). *Police responses to peaceful protest*. <https://www.hrw.org/news/2021/10/19/cuba-peaceful-protesters-systematically-detained-abused> (17.05.2025).

King M. L. Jr. (1963). *Letter from Birmingham Jail*.

https://www.csuchico.edu/iege/_assets/documents/susi-letter-from-birmingham-jail.pdf
(17.05.2025թ.).

Norwegian Police Directorate (2020). *Police response to Black Lives Matter protests in Norway*.

<https://thebattleground.eu/2020/12/02/black-lives-matter-reaches-norway> (18.05.2025).

The Guardian (2019). *Police use water cannon and teargas on Paris protesters*.

<https://www.theguardian.com/world/2019/jan/12/police-use-water-cannon-and-teargas-on-paris-protesters-gilets-jaunes> (18.05.2025).

REFERENCE LIST

Nacional'noe Sobranie Respubliki Armeniya (2011). *Zakon RA «O svobode sobranij» (Law of the Republic of Armenia on Freedom of Assembly.)*

<https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=67136> (17.05.2025).

Konstituciya Respubliki Armeniya (2015). *(Constitution of the RA)*.

<https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=102510> (17.05.2025).

Dalton D. (1993). *Mahatma Gandhi: Nonviolent power in action*. Columbia University Press.

<https://www.asianstudies.org/wp-content/uploads/mahatma-gandhi-nonviolent-power-in-action.pdf> (15.05.2025) .

European Court of Human Rights. (2006). *Oya Ataman v. Turkey*, Application no. 74552/01.

[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-78330%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-78330%22]}) (17.05.2025թ.).

France 24. (2010). *Protesters stop neo-Nazi rally in Dresden*.

<https://www.france24.com/en/20100213-protesters-stop-neo-nazi-rally-dresden>(18.05.2025).

General Comment No. 37 on the right of peaceful assembly (article 21).

<https://digitallibrary.un.org/record/3884725?v=pdf> (17.05.2025).

Gustafsson C. (2011). *Crime prevention in Sweden*. Swedish National Council for Crime

Prevention.https://bra.se/download/18.3007d3171926b2914f0453/1728402237450/2024_Crime-prevention-in-Sweden-2024.pdf (18.05.2025).

Human Rights Watch. (2021, January 25). *Russia: Police detain thousands at pro-Navalny protests*.

<https://www.hrw.org/news/2021/01/25/russia-police-detain-thousands-pro-navalny-protests> (18.05.2025).

Human Rights Watch. (2021). *Police responses to peaceful protest*.

<https://www.hrw.org/news/2021/10/19/cuba-peaceful-protesters-systematically-detained-abused> (17.05.2025).

King M. L. Jr. (1963). *Letter from Birmingham Jail*.

https://www.csuchico.edu/iege/_assets/documents/susi-letter-from-birmingham-jail.pdf

(17.05.2025)

Norwegian Police Directorate (2020). *Police response to Black Lives Matter protests in Norway*.

<https://thebattleground.eu/2020/12/02/black-lives-matter-reaches-norway> (18.05.2025).

The Guardian (2019). *Police use water cannon and teargas on Paris protesters*.

<https://www.theguardian.com/world/2019/jan/12/police-use-water-cannon-and-teargas-on-paris-protesters-gilets-jaunes>

(18.05.2025) .

РЕЗЮМЕ

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ РОЛЬ ПОЛИЦИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ КОНСТИТУЦИОННОГО ПОРЯДКА В УСЛОВИЯХ ГРАЖДАНСКОГО НЕПОВИНОЕНИЯ

ТИГРАН КАЗАРЯН

Данная статья рассматривает ключевую роль полиции в процессе обеспечения конституционного порядка, особенно в условиях гражданского неповиновения. Во все времена и в различных культурах, когда общественные протесты и социальные движения становятся видимым выражением политических столкновений, правоохранительные органы государства сталкиваются с морально-правовым вызовом — сохранить общественный порядок, не нарушая при этом гражданские свободы. Авторитетные представители юридической и политической науки подчеркивают, что действия полиции, как и любое институциональное вмешательство, должны уважать верховенство закона и принципы защиты прав человека, особенно тогда, когда попытки подавления волн общественного протеста могут противоречить самой сущности конституционности. Цель статьи - проанализировать институциональную роль полиции как гаранта сохранения конституционного порядка в условиях гражданского неповиновения в политико-правовом контексте Армении. Анализ проводится на основе сопоставления местного опыта с международными примерами для выявления механизмов, позволяющих одновременно обеспечивать свободы граждан и устойчивость государства. В статье рассматривается, каким образом полиция выступает в роли защитника конституционного строя, одновременно поддерживая общественный порядок и не нарушая фундаментальные права человека. Основной вывод статьи заключается в том, что институциональная реорганизация полиции и укрепление механизмов подотчетности создают условия для сочетания защиты конституционного порядка с сохранением гражданских свобод.

Ключевые слова: конституционный порядок, институциональная гарантия, политическая стабильность, права человека, государственные институты, демократия, подотчетность.

ABSTRACT

THE INSTITUTIONAL ROLE OF THE POLICE IN MAINTAINING CONSTITUTIONAL ORDER IN CONDITIONS OF CIVIL DISOBEDIENCE

TIGRAN GHAZARYAN

This article explores the pivotal role of the police in maintaining constitutional order, particularly in the context of civil disobedience. Across different times and cultures, when public protests and social movements become a visible expression of political conflict, law enforcement agencies face a complex moral and legal challenge — to maintain public order without infringing on civil liberties. Prominent legal and political scholars emphasize that police actions, like any institutional intervention, must respect the rule of law and the principles of human rights protection, especially when efforts to suppress waves of public dissent may contradict the very essence of constitutionalism.

The aim of this article is to analyze the institutional role of the police as a guarantor of constitutional order in the context of civil disobedience within Armenia's political and legal framework. The analysis draws comparisons between domestic experience and international examples to identify mechanisms that allow for the simultaneous safeguarding of citizen freedoms and state stability. The article examines how the police act as protectors of the constitutional order while maintaining public order and upholding fundamental human rights. The main conclusion of the article is that institutional reform of the police and the strengthening of accountability mechanisms create the necessary conditions to reconcile the protection of constitutional order with the preservation of civil liberties.

Key words: constitutional order, civil disobedience, institutional guarantee, political stability, human rights, state institutions, democracy, accountability.

Հոդվածը ստացվել է 22.03.2025

Հոդվածն ուղարկվել է գրախոսման՝ 30.03.2025

Հոդվածը երաշխավորվել է տպագրության՝ 25.04.2025